

***"Τι έχει απομείνει από τον πανεπιστημιακό θεσμό;
η θεσμοποίηση του χρόνου στην ανώτατη
εκπαίδευση: προθέσεις, πρακτικές και συνέπειες"***

Σεμινάριο EDRAC Πάτρα, 12-13 Ιουνίου 2023

**Τμήμα Επιστημών Εκπαίδευσης και Κοινωνικής Εργασίας/Εργαστήριο
"Εκπαιδευτική Πολιτική, Οικονομία και Δια Βίου Μάθηση", Πανεπιστήμιο
Πατρών**

[\(https://hepnet.upatras.gr/en/\)](https://hepnet.upatras.gr/en/)

Με την υποστήριξη της Association Francophone Internationale de Recherche
Scientifique en Education (AFIRSE)

Περιεχόμενα

Προοίμιο	p. 1
Προβληματική	p. 5
Άξονες προβληματικής	p. 6
Οργανωτικές ρυθμίσεις	p. 8
Βιβλιογραφία	p. 10
EDRAC, παρουσίαση	p. 14

Προοίμιο

Η συνάντησής μας θα διαπραγματευτεί τις ηθικές, πολιτικές, κοινωνικές, παιδαγωγικές, ψυχολογικές, οικονομικές και πολιτισμικές επιπτώσεις του χρόνου, εκκινώντας από δύο θεωρήσεις που είναι κοινά αποδεκτές: αφενός, ο χρόνος είναι μια κοινωνική κατασκευή (Castoriadis, 1975, Foucault, 1989) που τον αγκιστρώνει σε έναν χώρο- αφετέρου, το ζήτημα του χρόνου εργασίας, και επομένως της εκπαίδευσης που προετοιμάζει γι' αυτόν, που συνδέεται με κοινωνικά διακυβεύματα και την κατασκευή ενός κοινωνικού σχεδίου (project).

Παρόλο που η οργάνωση του *ακαδημαϊκού χρόνου*, που περιλαμβάνει μια διαδοχή δραστηριοτήτων όλων των ειδών, είναι ένα θέμα που βρίσκεται στην ημερήσια διάταξη των εκπαιδευτικών πολιτικών, το ζήτημα αυτό φαίνεται άλυτο, στο βαθμό που οι εφαρμοζόμενες πολιτικές δεν το έχουν αντιμετωπίσει κατά μέτωπο ή δεν το έχουν ενσωματώσει σε μια σαφή αντίληψη για την εκπαίδευση. Σχετικά με το θέμα αυτό, παρατηρούμε, από την άλλη, μια πληθωριστική ρητορική που περιορίζει το ζήτημα του ακαδημαϊκού χρόνου στο ζήτημα του κατακερματισμού του ο οποίος έρχεται αντιμέτωπος με την πρόκληση της αξιολόγησης (ολοκλήρωση ενός προγράμματος στην ώρα του κ.λπ.), τη δεδηλωμένη εξάντληση των καθηγητών-ερευνητών, των διοικητικών υπαλλήλων και μιας μερίδας φοιτητών που δεν έχει στόχους.

Το ζήτημα του χρόνου (ακαδημαϊκού ή πανεπιστημιακού χρόνου) δεν αντιμετωπίζεται τόσο ως εκπαιδευτικό όσο ως σύνθετο κοινωνικό πρόβλημα. Εμφανίζεται περιοδικά στη δημόσια συζήτηση με αφορμή μια εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, εκλογικές προθεσμίες και φαινόμενα μόδας που παρουσιάζουν τα ψηφιακά εργαλεία ως θαυματουργές λύσεις ή αντίθετα ως εκπαιδευτικούς διαβόλους. Αποδίδοντας στην οργάνωση του *ακαδημαϊκού χρόνου* μερικές αόριστες διαστάσεις, όπως σε ημιτελείς συζητήσεις, χωρίς κανείς να αναλαμβάνει την ευθύνη να τον ορίσει ρητά ως άξονα μιας βολонταριστικής πολιτικής. Τα κανονιστικά κείμενα περιορίζουν την οργάνωση του ακαδημαϊκού χρόνου στον προγραμματισμό του: η πολιτική εξουσία ρυθμίζει ζητήματα που αφορούν τη διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους, τη φοίτηση και την εγκατάλειψη των φοιτητών αλλά και τον χρόνο εργασίας. Η έννοια του χρόνου χρησιμεύει τότε μόνο ως τυπικός

τρόπος «πλαισιωποίησης» του εκπαιδευτικού συστήματος.

Παραδοσιακά, ο χρόνος των φοιτητών μπορεί να χωριστεί σε τρεις κατηγορίες: α) ακαδημαϊκός χρόνος - ο χρόνος που αφιερώνουν οι φοιτητές στα μαθήματα καθώς και στη μελέτη και την προετοιμασία, β) περι-πανεπιστημιακές δραστηριότητες - όπως ο αθλητισμός ή η φοιτητική εργασία, που είναι δομημένες και εποπτεύονται από το ίδρυμα, ακόμη και αν οι νέοι συμμετέχουν εθελοντικά, εκτός του επίσημου ακαδημαϊκού προγράμματος, και γ) ο ελεύθερος χρόνος - με δραστηριότητες όπως η παρακολούθηση εκδηλώσεων, η συναναστροφή με συμφοιτητές, κτλ (Larson, 2000).

Επιπλέον, παρόλο που οι φοιτητές είναι ενήλικες, βιώνουν μια "προσωπική ή/και επαγγελματική καθοδήγηση", έτσι ώστε ο ελεύθερος χρόνος να μειώνεται υπέρ των θεσμικών δραστηριοτήτων που αποσκοπούν στην επιτυχία τους. Όλα αυτά αποτελούν απομονώσεις -ακόμα κι αν είναι συλλογικές- και μορφοποιήσεις του χρόνου του φοιτητή, οι οποίες έχουν προετοιμαστεί καθ' όλη τη διάρκεια της εκπαιδευτικής του φοίτησης και οι οποίες τον προετοιμάζουν για τη μετέπειτα ζωή του. Έτσι, αποδέχεται τον περιορισμό του χρόνου του, είτε συγχρονικά είτε διαχρονικά, σαν να πρόκειται για φυσική συνθήκη κοινωνικής και επαγγελματικής ένταξης: ο "αναγκαστικός" ακαδημαϊκός χρόνος, είτε συνεχής είτε κατακερματισμένος, τον προετοιμάζει για την υποχρεωτική ένταξη στην κοινωνία, τόσο στην εργασία όσο και στην κατανάλωση (βλ. Margoz, 1992). Προετοιμάζει επίσης τους νέους ενήλικες να αναλάβουν τον κατακερματισμό του χρόνου προκειμένου να επιτύχουν στόχους εκπαίδευσης/επαγγελματικής ανάπτυξης (Attias-Delattre & Nahas 2021- Attias-Delattre, 2023). Το άγχος της ακαδημαϊκής ζωής, όπως και η ρουτίνα, αποτελούν μέρος της προπεύδευσης για την ενήλικη ζωή και συμβάλλουν στην κατασκευή ενός ανθεκτικού *habitus*. Οι ακαδημαϊκοί χρόνοι τοποθετούν τους φοιτητές εν μέσω πολλαπλών παραδόξων στην ανάληψη ευθύνης για τη συγκρότηση ενός προσωπικού σχεδίου (project).

Το σεμινάριο που προτείνουμε αποκτά ιδιαίτερη σημασία στο σημερινό κοινωνικο-ιστορικό πλαίσιο της παγκοσμιοποιημένης εκπαίδευσης, όπου οι κανόνες γίνονται διεθνείς και τα κράτη χάνουν μέρος του ελέγχου τους. Η συμμετοχή ερευνητών που ζουν σε διαφορετικούς πολιτισμικούς κόσμους (Νότια Αμερική,
Σελίδα 3 από 17

Καναδάς, Αφρική, Ευρώπη, Βόρεια Αμερική, Μέση Ανατολή) θα μας επιτρέψει να καταλάβουμε αυτή τη νέα δυσκολία και τις εμπειρίες που απορρέουν, ιδίως στο πνεύμα του "κινητού χρόνου" (Husti 1985, 1993, 1999).

Το σεμινάριο αυτό θα συνδυάσει δύο μορφές εργασίας: την παρουσίαση πληροφοριών, ερμηνειών και θέσεων και τη συζήτησή τους με σκοπό την ανάπτυξη προτάσεων για μελλοντικές εκδηλώσεις και συγκριτικές έρευνες για την «επιστροφή του χρόνου στον φοιτητή», δηλαδή, στον μελλοντικό πολίτη που είναι ενεργός παράγοντας της κοινωνικής ζωής. Τα αποτελέσματά του σεμιναρίου, τα οποία θα δημοσιευθούν, θα επιτρέψουν την ανάπτυξη και την έναρξη ενός διεθνούς προγράμματος έρευνας και ενημέρωσης.

Προβληματική

Ο ακαδημαϊκός χρόνος, με την ευρύτερη έννοια, είναι ο χρονικός χώρος στον οποίο εγγράφονται όλες οι ενέργειες που αποσκοπούν στην παραγωγή και την ανταλλαγή γνώσεων που πραγματοποιούνται σε ένα ίδρυμα ανώτατης εκπαίδευσης. Το πιο ορατό τμήμα αυτού του χρόνου συνδέεται με την παιδαγωγική δραστηριότητα, με την αλληλεπίδραση μεταξύ των ανθρώπων και του περιβάλλοντός τους (τόσο κοινωνικού όσο και φυσικού) και με το κοινωνικό διακύβευμα αυτών των δραστηριοτήτων που επενδύεται με κατακερματισμένες μορφές εκπαίδευσης. Εδώ και εκεί, η διδασκαλία και η έρευνα επενδύονται σε νέες, κατακερματισμένες και ανοικτές μορφές που παραπέμπουν σε μια αλλαγή παραδείγματος. Αυτός ο ριζικός μετασχηματισμός μπορεί να μεταφραστεί σε διάφορα ερωτήματα: πρέπει να υπερβούμε την ανάλυση που επικεντρώνεται στο άτομο, τον φοιτητή και τον διδάσκοντα; Προς όφελος ποιων δραστηριοτήτων ή σχέσεων; Είναι ο ρυθμός του ακαδημαϊκού χρόνου δυαδικός, τριαδικός κ.λπ. Ποια θα είναι τα πλαίσια αναφοράς που θα μας επιτρέψουν να μοιραστούμε μια κοινή γλώσσα για την ποιότητα; Ποιο είναι το μέλλον των ομαδικών συναντήσεων, των σχέσεων με τον επαγγελματικό κόσμο και της ασυνέχειας των χρόνων παραγωγής τους; Ποιος θα είναι ο ρόλος των κεντρικών αποφάσεων σε επίπεδο κρατών και θεσμών και ποιες θα είναι οι επιπτώσεις τους σε διεθνές επίπεδο;

Αυτό το σεμινάριο είναι ένα κάλεσμα για προβληματισμό -έναν κοινό προβληματισμό- που λαμβάνει υπόψη τις διαφορετικές εμπειρίες, αλλά και τους διαφορετικούς περιορισμούς που αντιμετωπίζουν σήμερα οι φοιτητές, οι διδάσκοντες, οι διοικητικοί υπάλληλοι κ.λπ. Αυτό το σεμινάριο έχει ως στόχο να ανοίξει το δρόμο για καινοτόμο σκέψη και θα αποτελέσει επίσης τόπο συνάντησης για την ανάπτυξη των ανθρώπων και των κοινωνιών.

Στους παρακάτω άξονες σκέψης, μοιραζόμαστε ορισμένα ερωτήματα με την ελπίδα ότι οι ομιλητές θα τα απαντήσουν από τη δική τους ιδιαιτερότητα, ώστε αφενός να εμπλουτίσουν τη διεθνή εμπειρία και αφετέρου να ανοίξουν το δρόμο

για προτάσεις, συζητήσεις αλλά και την επεξεργασία νέων εκπαιδευτικών πολιτικών, με στόχο μια πιθανή ανασυγκρότηση των ακαδημαϊκών χρόνων.

Πέντε τομείς προβληματισμού

1 - Ακαδημαϊκός χρόνος: ένα γραφειοκρατικό δέλεαρ;

- A. Μπορούμε να δομήσουμε τον *πανεπιστημιακό και ακαδημαϊκό χρόνο*;
Διαχείριση χρόνου: ο κατακερματισμένος χρονικός χώρος ως προϊόν διοικητικών περιορισμών
- B. Έχει ο *ακαδημαϊκός χρόνος* ειδικό χώρο; Είτε είναι εικονικός, είτε σε φυσικό κοινόχρηστο περιβάλλον είτε πρόσωπο με πρόσωπο;
- Γ. Ο *ακαδημαϊκός χρόνος* περιλαμβάνει χρόνο για διοικητικές διαμεσολαβήσεις;
- Δ. Ποιο το μέλλον του χρόνου εργασίας και της αμοιβής του;

2 - Παιδαγωγικός χρόνος: από το ατομικό στο προσωπικό

- A. Κοινός χρόνος: ο συλλογικός χρόνος στο Πανεπιστήμιο, αυτός των φοιτητών και εκείνος του διδακτικού προσωπικού; Είναι συγχωνευμένοι, συμπληρωματικοί, ανεξάρτητοι;
- B. Πώς νοείται η ακαδημαϊκή δράση: μοιρασμένη στο χρόνο ή στο χρονικό χώρο για τις συναντήσεις μεταξύ των διαφορετικών δρώντων;
- Γ. Πώς μπορεί η συντονισμένη παιδαγωγική δράση (η οποία υπερβαίνει την ίδια τη διδασκαλία) να εγγραφεί στο χρόνο ως η ουσία της ακαδημαϊκής εργασίας; Η έννοια της εκπαίδευσης επηρεάζει την αντίληψη του ακαδημαϊκού χρόνου;

3 - Χρόνοι παραγωγής

- A. Μπορούμε να διαχωρίσουμε τους χρόνους που προορίζονται για τις διάφορες ακαδημαϊκές παραγωγές: διδασκαλία, έρευνα, εργασίες, συγγραφή, ομιλίες, κοινωνικές υπηρεσίες; Ποια είναι η σημασία των αντίστοιχων επιπτώσεών τους; Σε ποιο βαθμό ο κατακερματισμός αυτών των

χρόνων επηρεάζει την παραγωγή;

B. Είναι ο χρόνος παραγωγής ατομικός ή συλλογικός; Ποια θέση έχουν οι άνθρωποι, συμπεριλαμβανομένων των φοιτητών και των βοηθών;

4 Οι αξίες ως το κρυφό πρόσωπο του ακαδημαϊκού χρόνου

A. Η διαλεκτική μεταξύ της οργάνωσης του χρόνου και της ελευθερίας των δρώντων

Ποια ελευθερία έχει απομείνει στο :

A1. Φοιτητές: διάρκεια σπουδών; Ευελιξία; Αναγνώριση; Επιστημονικό περιεχόμενο; κ.λπ.

A2. Εκπαιδευτικοί - Ερευνητές : διδασκαλία ; Δημοσιεύσεις ;

Χρηματοδότηση ; Εκπαιδευτική καινοτομία ; Διοίκηση ; κ.λπ.

B. Πόσος χρόνος πρέπει να διατίθεται για την κοινωνική παρουσία και σε ποιο επίπεδο;

Γ. Σε ποιο βαθμό η προσέγγιση του "ακαδημαϊκού χρόνου" μπορεί να επηρεάσει την ισότητα ευκαιριών, εντός μιας κοινωνίας; μεταξύ χωρών; ή την παγκόσμια άποψη για τα ΑΕΙ;

Δ. Έχει το ανανεωμένο όραμα του ακαδημαϊκού χρόνου οικονομικό αντίκτυπο που μπορεί (ή πρέπει) να επανεξεταστεί;

5 Το ζήτημα της ποιότητας

A. Ο ακαδημαϊκός χρόνος αποτελεί ποιοτική αναφορά στα ΑΕΙ; Εάν ναι, εξηγήστε, σε ποιο βαθμό και πώς; Εάν όχι, γιατί;

B. Θα πρέπει να επιδιώξουμε την ποιότητα ως στόχο για τη διάρθρωση του ακαδημαϊκού χρόνου; Ή μήπως η ποιότητα πρέπει να έχει κριτήρια που να σχετίζονται με τους ανθρώπους και την εσωτερική αξία των παραγωγών τους;

Οργανωτικές πτυχές

Σας καλούμε να λάβετε υπόψη σας τα εξής:

1. Οι προφορικές παρουσιάσεις στο σεμινάριο δεν αναμένεται να διαρκούν περισσότερο από 15 λεπτά η καθεμία. Θα κληθείτε :
 - A. να μοιραστείτε μια πρωτότυπη και εποικοδομητική εμπειρία,
 - B. ή να θέσετε ερωτήματα με βάση την εμπειρία,
 - Γ. ή να προτείνετε καινοτόμους τρόπους σκέψης.
2. Οι παρεμβάσεις στην παρούσα φάση δεν θα είναι έτοιμα κείμενα προς δημοσίευση. Θα αποτελέσουν όμως μια προπαρασκευή που θα εμπλουτιστεί αργότερα και θα μπορούν να υποβληθούν προς πιθανή δημοσίευση.
3. Οι προτεινόμενες ερωτήσεις είναι ενδεικτικές. Οι ομιλητές είναι ελεύθεροι να επιλέξουν, αλλά αναμένεται να εντάξουν τις παρεμβάσεις τους σε έναν από τους προαναφερθέντες άξονες.
4. Μετά από κάθε παρέμβαση θα ακολουθεί συζήτηση διάρκειας 20 έως 30 λεπτών.
5. Στη συνέχεια, θα γίνει σύνθεση ανά άξονα και τα αποτελέσματα μπορούν να δημοσιευτούν στο πλαίσιο διεθνούς έκδοσης.
6. Οι προτάσεις παρέμβασης πρέπει να σταλούν το αργότερο έως τις 22/04/2023 (τίτλος, συγγραφείς και ιδρύματα, περίληψη: 300 λέξεις το πολύ, γλώσσες: Γαλλικά ή αγγλικά). Τα αρχικά κείμενα των παρεμβάσεων πρέπει να φθάσουν στην EDRAC πριν από τις 15 Μαΐου 2023 στην ακόλουθη διεύθυνση
 - ΣΤΑΜΕΛΟΣ Γεώργιος : gstam@otenet.gr
 - ΑΤΤΙΑΣ-DELATTE Véronique: attiasv@gmail.com
7. Υλικοτεχνική υποδομή αυτού του σεμιναρίου θα ανακοινωθεί στις αρχές Μαΐου 2023.

Για την Επιστημονική Επιτροπή :

V. Attias-Delattre - Πανεπιστήμιο Gustave Eiffel, Γαλλία - Επιστημονικός συντονιστής EDRAC και πρόεδρος της AFIRSE - (επαφή: veronique.attias-delattre@univ-eiffel.fr)

Ελλάδα: Γ. Σταμέλος - Πανεπιστήμιο Πατρών, Επιστημονικός Συντονιστής του σεμιναρίου

Βραζιλία: M. Corrêa - UFAM - πρώην αντιπρόεδρος της AFIRSE

Καναδάς: L. Bessette - UQAM - αντιπρόεδρος της AFIRSE

Γαλλία: L. Marmoz - UVSQ - επίτιμος πρόεδρος της AFIRSE

M. Szpirglas - Πανεπιστήμιο Gustave Eiffel

Λίβανος: G. Nahas - Πανεπιστήμιο Saint-Joseph

Μεξικό: A. Alanis Huerta, CAMM Morelia

S. Didou Aupetit - CINVESTAV

Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό: F. Azia – Université Pédagogique Nationale,
Kinshasa, Αντιπρόεδρος της AFIRSE.

Βιβλιογραφία

Alquié F. (1943), *Le désir d'éternité*, Paris : PUF.

Attali J. (1982), *Histoire du temps*, Paris : Fayard.

Attias-Delattre, V. (coord.), 2023. *Le métier d'enseignant : sortir des crises multiformes de légitimité*. L'Harmattan.

Attias-Delattre, V. & Nahas, G., 2021. « Les futurs de l'Éducation : L'enseignement supérieur francophone », *Les futurs de l'Éducation, UNESCO et La Recherche en Éducation*, 24, dec. 2021 (<https://www.periodicos.ufam.edu.br/index.php/larecherche>)

Attias-Delattre & Szpirglas M. (2015), Le management des risques psychosociaux dans l'université française en crise, in Marmoz, Moumoulidou, Tsakiris & Stamelos, op. cit.

Bachelard G. (1950), *La dialectique de la durée*, PUF.

Bergson H. (1922), *Durée et simultanéité*, Paris : Alcan.

Bouffartigue P. & Lanciano-Morandat C. (2013), Temporalités de la recherche, *Temporalités*, 18-2013.

Castoriadis C. (1975), *L'institution imaginaire de la société*, Paris : Seuil.

Challamel M. J., Clarisse R. et al. (2000), *Rythmes de l'enfant : de l'horloge biologique aux rythmes scolaires*, Paris : INSERM/CNAM.

Chopin M.-P. (2011), *Le temps de l'enseignement, l'avancée du savoir et la gestion des hétérogénéités dans la classe*, Rennes : PUR.

Chopin M.-P. (2010), Les usages du « temps » dans les recherches sur l'enseignement, *Revue française de pédagogie*, mars.

Dupuy J.-P. (1991), Totalitarismes et négation du temps, in *Sur l'aménagement du temps, essais de chronogénie*, Paris : Denoël/Gonthier.

Enriquez E. (1991), *les figures du maître*, Paris : Arcantère.

Gabel J. (2023), *La fausse conscience, et autres textes sur l'idéologie*, Paris : L'échappée.

Gabel J. (1983), La dialectique espace-temps, in *Sciences anthropo-sociales*,

sciences de l'éducation – Actes (volume annexe), Paris : AECSE.

Go H. L. (2019), L'enfance et le temps saccagé, *Le Télémaque*, n°55.

Husti A. (1999), *La dynamique du temps scolaire*, Paris : Hachette.

Husti A. (1994), *Gagner et perdre du temps dans l'enseignement*, Paris : INRP.

Husti A. (1985), *Temps mobile*, Paris : INRP.

Lanciano-Morandat C. (2013), Temps officiels et disponibilités temporelles des travailleurs de la recherche académique et industrielle, *Temporalités*, 18.

Leconte Cl. (2017), Rythmes : l'avenir de notre jeunesse mérite un débat public, *Le café pédagogique*, avril.

Levinas E. (1994), *Le temps et l'autre*, Paris : PUF.

Marmoz L. (2023), Le rapport de la recherche en éducation au temps et à l'éducation elle-même, in *Education(s) européenne(s)*, Budapest : Fondation Joseph Karolyi/L'Harmattan.

Marmoz L. (2022), La recherche en éducation et le temps, *La pensée d'ailleurs*, n°4.

Marmoz L. (2021), La relation professeur(e)s – étudiant(e)s: de la séduction à la prédation, *Academia Journal*, 22.

Marmoz L. (2018), Fazer uma tese de doutoramento... Por que fazé-la ? In Dolandina Oliveira (org.), *Construindo investigação em Ciências da Educação – Os doutoramentos portugueses com Louis Marmoz*, Lisboa : Educa.

Marmoz L. (2017), L'évaluation ; surveillance, comptabilité ou réflexion ? *Greek Journal for evaluation of education*, n°1-2/2016-17. (en grec)

Marmoz L. , Moumoulidou M., Tsakiris D. & Stamelos G. (2015), *La recherche en éducation dans un monde en crise – En Grèce et ailleurs*, Paris : L'Harmattan.

Marmoz L. & Didou Aupetit S. coord. (2015), L'évaluation de la recherche universitaire – Contextes et efficacité, Paris : L'Harmattan.

Marmoz L. (2015), La recherche et l'évaluation : rencontres et ambiguïtés, in *Diversité et complexité de l'évaluation en éducation et en formation – Contributions de la recherche*, Lisbonne : I.E./AFIRSE.

Marmoz L. & Poulmais A. éd., (1993), *Temps, éducation, sociétés – Actes du colloque de Caen*, Caen : CERSE/AFIRSE (3 tomes).

- Marmoz L., (1992), *L'école apprend le temps contraint*, Lyon : Se Former.
- Musselin Chr. (2022), *La longue marche des universités françaises*, Paris : Presses de la Fondation nationale des sciences politiques. (nouv. éd.)
- Musselin Chr. (2017), *La grande course des universités*, Paris : Presses de la Fondation nationale des sciences politiques
- Musselin Chr. (2008), *Les universitaires*, Paris : La découverte.
- Musselin Chr. (2005), *Le marché des universitaires*, Paris : Presses de la Fondation nationale des sciences politiques.
- Nahas G. N. (2016), Préface, in *Explorer le temps au Liban et au Proche-Orient*, Presses de l'IFPQ/Université de Balamand.
- Nahas G. N. (2009), *Champs conceptuels et vécu scolaire : une révolution ?* Paris : Publisud.
- Paivandi S. (20018), Performance universitaire, apprentissage et temporalité des étudiants, *Revue française de pédagogie*, n°202.
- Paivandi S. (2016), Autour de la posture d'accompagnement à l'université, *Recherche et formation*, n°81.
- Paivandi S. (2015), *Apprendre à l'université*, Louvain : de Boeck.
- Reinberg A., Fraise P. et al. (1979), *L'homme malade du temps*, Paris : Pernoud/Stock.
- Sensevy G. (2019), Forme scolaire et temps didactique, *Le Télémaque*, n°55.,
- Sokal A. & Bricmont J. (1997), *Impostures intellectuelles*, Paris : Odile Jacob.
- Stamelos G. (2022), *Transforming Higher Education: Democratization of University and its limits*, Patras : HepNet.
- Stamelos G., Joshi M. & Paivandi S. (2017), *Quality assurance in higher education. A global perspective*, Patras: HepNet.
- Stamelos G. & Gavriilidou Z., *Attempting reform: between policy and politics*, Patras : HepNet.
- Stamelos G. Vassilopoulos A. & Kavasaklais A. (2015), *Introduction to educational policies*, Athens: Kallipos.
- Suchaut B. (2009), L'organisation et l'utilisation du temps scolaire à l'école primaire : enjeux et effets sur les élèves, Conférence à l'initiative de la ville de Cran-

Gevrier, mai.

Suchaut B. (1996), La gestion du temps à l'école maternelle et primaire : diversité des pratiques et effets sur les acquisitions des élèves, *L'année de la recherche en sciences de l'éducation*.

Testu F. (2008), *Chronopsychologie et rythmes scolaires*, Paris : Masson.

Testu F. (2001), Aménager le temps scolaire. Pour qui ? *Enfances & Psy*, n°13.

Vaneigem R. (1990), *Adresse aux vivants sur la mort qui les gouverne et l'opportunité de s'en défaire*, Paris : Seghers.

Wiriden S. (2016), Temps scolaire, temps de la vie : un enjeu de la lutte des classes, *La revue du projet*, n°53.

Gevrier, May.

Suchaut B. (1996), La gestion du temps à l'école maternelle et primaire: diversité des pratiques et effets sur les acquisitions des élèves, *L'année de la recherche en sciences de l'éducation*.

Testu F. (2008), *Chronopsychologie et rythmes scolaires*, Paris: Masson. Testu

F. (2001), Aménager le temps scolaire. Pour qui? *Enfances & Psy*, n°13.

Vaneigem R. (1990), *Ομιλία προς τους ζωντανούς για το θάνατο που τους διέπει και*

l'opportunité de s'en défaire, Παρίσι: Seghers.

Wirten S. (2016), Temps scolaire, temps de la vie : un enjeu de la lutte des classes, *La revue du projet*, n°53.

Éducation, Recherches et Actualités (EDRAC)**Δήλωση προθέσεων****Σεμινάριο, συμπόσιο και δημοσιεύσεις**

Μια διεθνής και γαλλόφωνη ομάδα ερευνητών από 8 χώρες και 4 ηπείρους δημιουργήθηκε τον Μάρτιο του 2020, με στόχο την ανταλλαγή, τον προβληματισμό και την έρευνα. Αυτή η ανοικτή ομάδα, που προσδιορίζεται από το ακρωνύμιο EDRAC αποτελείται αρχικά από ερευνητές από 4 ηπείρους: Véronique Attias-Delattre, Επιστημονική Συντονίστρια EDRAC, Université Gustave Eiffel (Γαλλία), Antonio Alanis Huerta, CAMM Morelia (Μεξικό), Florentin Azia, Université Pédagogique Nationale, Kinshasa (Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό), Lise Bessette, UQAM (Καναδάς), Marilene Corrêa, UFAM (Βραζιλία), Sylvie Didou Aupetit, CINVESTAV (Μεξικό), Louis Marmoz, (UVSQ, Γαλλία), Georges Nahas, Université Saint-Joseph (Λίβανος), Georges Stamelos, Πανεπιστήμιο Πατρών (Ελλάδα), Mathias Szpirglas, Université Gustave Eiffel (Γαλλία).

Η ομάδα αυτή έχει δομηθεί σε ένα ιδιαίτερο πλαίσιο μιας μεγάλης υγειονομικής κρίσης που έχει επιταχύνει και νομιμοποιήσει τους μετασχηματισμούς στον "τρόπο με τον οποίο η γνώση και η μάθηση μπορούν να διαμορφώσουν το μέλλον της ανθρωπότητας και του πλανήτη" (UNESCO, 2020) ή πρόκειται απλώς για μια "παιδαγωγική παρένθεση"; Οι εμπειρίες μας από την εξ αποστάσεως διδασκαλία και έρευνα δεν είναι καινούργιες. Αναλύονται συχνά σε πολλές χώρες ως μέσο προσέγγισης πληθυσμών που βρίσκονται μακριά από τις συνήθεις μορφές επικοινωνίας και διδασκαλίας.

Αυτές οι καταστάσεις διαδοχικών ορατών και μη ορατών κρίσεων ή νέων εποχών, μας ενθαρρύνουν να επισημοποιήσουμε μια συλλογική εργασία στο πλαίσιο της ομάδας EDRAC. Υπογραμμίζοντας ότι η EDRAC έχει ξεκινήσει διάφορες δράσεις και εργάζεται επί του παρόντος για την ανάπτυξή τους.

Ειδικότερα:

- i- Να συζητήσει και να αναλύσει δύο προφανείς μετασχηματισμούς στην ανώτατη εκπαίδευση: την απόσταση (διδασκτικοί πόροι, δέσμευση, συνθήκες διαβίωσης, αντικείμενα, αξιολόγηση) και τις μεγάλες κρίσεις (συρρίκνωση του χρόνου, άγνωστες καταστάσεις κινδύνου κ.λπ.).
- ii- Η Επιστημονική Επιτροπή της EDRAC, διοργάνωσε το πρώτο Εικονικό Φόρουμ
"Οράματα και ψευδαισθήσεις του εικονικού σε περιόδους εγκλεισμού. Εκπαιδευτικές πραγματικότητες", 17-18 Ιουνίου 2020. Στόχος του Φόρουμ ήταν να διευκολύνει τις ανταλλαγές απόψεων σχετικά με την κατάσταση της εκπαίδευσης σε διάφορες χώρες, σε πραγματικό χρόνο, καθώς αντιμετωπίζουμε ακαδημαϊκές καταστάσεις έκτακτης ανάγκης και την ακινησία του εγκλεισμού.
- iii- Το φόρουμ συγκέντρωσε περισσότερους από 150 συμμετέχοντες από περισσότερες από 20 χώρες και τέσσερις ηπείρους για μια ζωντανή ανταλλαγή απόψεων. Τα προφορικά και γραπτά κείμενα των ομιλιών και των παρεμβάσεων στις συνεδριάσεις ολομέλειας και στα εργαστήρια είναι διαθέσιμα στον ιστότοπο <https://cipen.univ-eiffel.fr/forumpedagogie>.
- iv- Συμβολή σε ένα τεράστιο ερευνητικό πρόγραμμα, που ξεκίνησε από την UNESCO, σχετικά με τη "συμβολή των εμπειριών των χωρών που βιώνουν ιστορικά ατυχήματα (φτώχεια, επιδημίες, πόλεμοι, πολιτικά και οικονομικά προβλήματα...), στην Εκπαίδευση του μέλλοντος" (Δημοσίευση: Attias-Delattre V. & Nahas G.,(ed.), 2021, "Higher education: challenges and paradoxes", *La Recherche En Education*, n°24.

Επιστημονικός συντονισμός του δικτύου EDRAC

V. Attias-Delattre - Πανεπιστήμιο Gustave Eiffel, Γαλλία - Πρόεδρος της AFIRSE -
 (επαφή: veronique.attias-delattre@univ-eiffel.fr)

Βραζιλία: M. Corrêa - UFAM - Πρώην αντιπρόεδρος της AFIRSE

Καναδάς: L. Bessette - UQAM - Αντιπρόεδρος της AFIRSE

Ελλάδα: Γ. Σταμέλος - Πανεπιστήμιο Πατρών

Γαλλία: L. Marmoz - UVSQ - Επίτιμος πρόεδρος της AFIRSE

M. Szpirglas - Πανεπιστήμιο Gustave Eiffel

Λίβανος: G. Nahas - Πανεπιστήμιο Saint-Joseph

Μεξικό: A. Alanis Huerta, CAMM Morelia

S. Didou Aupetit - CINVESTAV

Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό: F. Azia - Azia – Université Pédagogique Nationale,
Kinshasa, Αντιπρόεδρος της AFIRSE.